

MATERIJALNO KRIVIČNO PRAVO

<https://doi.org/10.7251/CEST1625170M>

UDK. 004.738.5:[343.533:343.85-053.6]

DIGITALNO NASILJE NAD MLADIMA

Prof. dr Tamara Marić

Ministarstvo pravde Republike Srpske, vanredni profesor na Fakultetu pravnih nauka Univerziteta
Apeiron, t.marić@mpr.vladars.rs

Apstrakt: Digitalno nasilje, online nasilje, cyberbullying, sajber nasilje, gruming, nasilje potpomognuto korištenjem digitalnih tehnologija, seksting, elektronsko nasilje, internet nasilje – sve su to sinonimi koji se koriste za određene oblike nasilje koji nastaju upotrebom digitalnih tehnologija. Mogu se odvijati na društvenim ili kompjuterskim mrežama, različitim internet platformama, aplikacijama za razmjenu poruka, gejming platformama i to najčešće upotrebom mobilnih telefona ili drugih računarskih uređaja. Ova vrsta nasilja podrazumjeva različite oblike ponašanja kao što su širenje neistina, objavljivanje fotografija i drugi ličnih podataka i sadržaja bez odobrenja lica na koje se navedeno odnosi, slanje pretećih poruka preko platformi, lažno predstavljanje ili slanje poruka neprikladnog sadržaja, seksualno iskorištavanje djece itd. Sva navedena ponašanja imaju zajedničku tendenciju da se ponavljaju kraći ili duži vremenski period a najčešće imaju za cilj zastrašivanje, izazivanje ljutnje, nanošenje štete po lični integritet ili polno uznemiravanje osobe koja je napadnuta. Nerijetko se nasilje uživo dešava uporedo sa nasiljem na internetu, s tim da su razlike u načinu i kvanitetu sudskog dokazivanja veoma izražene, tako da postoji velika tamna brojka digitalnog nasilja upravo zbog digitanih dokaza koje je teško otkriti i dokazati, ali i zakonske regulative koju je potrebno u dobrom dijelu, posebno u procesnom dijelu, dograditi novim normativnim rješenjima.

Gljučne riječi: Digitalno nasilje, online nasilje, cyberbullying, nasilje potpomognuto korištenjem digitalnih tehnologija, internet nasilje.

1. UVODNI DIO

Razvoj informacionih tehnologija omogućio je ljudima širom svijeta da međusobno komuniciraju u svim vremenskim intervalima i gotovo na svakom dijelu planete donoseći na taj način različite vrste benefita počev od privatne, poslovne pa do svih drugih sfera ljudskog života. Istovremeno, stvoreni su novi načini da se ljudima i državama nanosi nasilje u potpuno novim i nedovoljno istraženim oblicima i dimenzijama. Novi oblici nasilja se razvijaju na osnovu sve većeg oslanjanja na upotrebu internet mreža i digitalne komunikacije, što dokazuje i podatak da 85% ženskih osoba koje provode vrijeme na internetu su bile svjedoci onlajn nasilja, dok je 38% ženskih osoba bilo meta nasilja na internetu¹. Navedeni podaci su posebno zabrinjavajući ukoliko se uzme u obzir da nezanemariv broj u okviru navedenih statistika čine maloljetne osobe, odnosno osobe mlađe od 18 godina.

¹ <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/technology/online-violence/>

Razvoj tehnologije umnogome je olakšao život savremenog društva, ali je istovremeno doprinio i razvoju nove forme kriminala cyber-kriminala. Na internetu niko nije zaštićen od cyber-kriminala, niti od cyber-nasilja ili cyber-pornografije. I dok odrasli sami odgovaraju za svoju nepromišljenost, posljedice po djecu mogu biti katastrofalne, jer samo mali broj djece koristi internet u cilju obrazovanja². Sa aspekta same teme ovog referata, veoma je bitno analizirati činjenicu koja bi se mogla okarakterisati i kao jedan od uzroka digitalnog nasilja, a to je da se savremena djeca i omladina, u zadnje dvije decenije, od najranijeg perioda postaju zavisna od pametnih telefona što se ogleda u tome da se njihova druženja i komunikacije odvijaju najvećim dijelom preko interneta ili preko društvenih mreža, što ima štetne posljedice na njihovo psihičko ali i fizičko zdravlje. Tako djeca i mladi gube fokus pažnje, gube poštovanje prema znanju i „knjizi“, gube percepciju granica privatnosti i ličnih prava i sloboda, ali i usvajaju loše obrasce ponašanja koji često izlaze iz okvira pristojnog i odmjerelog ponašanja, pa nerijetko sadrže i elemente nasilnog ponašanja.

Digitalna dimenzija nasilja je nova granica sa kojom se najčešće susreću mladi i žene u modernom dobu. Ovaj novi fenomen predstavlja i značajnu prepreku za poštovanje međunarodnog prava o ljudskim pravima i slobodama, a posebno za sprečavanje rodno zasnovanog nasilja nad ženama i djevojčicama. Posljednjih godina došlo je određenih regionalnih pomaka po pitanju nasilja posredstvom tehnologije, pri čemu je ova pojava od „novonastale“ prerasla u pretnju koja je sada eksplicitno utvrđena, iako se i dalje slabo razumije i prepoznaje³. U ovom kontekstu je neophodno spomenuti i Evropski sud za ljudska prava koji je 2020. godine prepoznao pojam „kibernetičko nasilje“ u presudi *Buturuga protiv Rumunije*⁴. Navodeći i jasno obrazlažući vezu između dvije vrste nasilja, i to nasilja u porodici i ponašanja koja se naziva kibernetičko nasilje, Evropski sud je navedenom presudom ojačao sudsku praksu u kontestu razumjevanja i jasnijeg tumačenja termina i značenja nasilja na internetu posredstvom digitalnih tehnologija koje u velikom broju država zakonom kažnjivo.

Kada se koristi sam termin nasilje, ono u osnovi svoje strukture ima riječ „sila“ i uvijek predstavlja odnos između dvije strane u kojem jedna upotrebljava neku vrstu sile prema drugoj strani. Postoje različite vrste nasilja od psihičkog, fizičkog, socijalnog, ekonomskog, verbalnog, digitalnog, seksualnog i sl. dok se o uzrocima nasilja bave sa naučnog aspekta druge nauke poput psihologije i sociologije. Nasilje u osnovi predstavlja višeslojan problem koji obuhvata kako pojedinca, tako i porodicu i društvo u cjelini, koji za posljedicu može da ima različit stepen ugrožavanja zdravlja i života pojedinca i njegove porodice u cjelini. U skladu sa navedenim, nasilno ponašanje svakako predstavlja kršenje osnovnih ljudskih prava i kao takvo je kažnjivo u skladu sa različitim zakonskim normama.

² Vidi više: N.Ružić, Zaštita djece na internetu, Nova prisutnost- časopis za intelektualna i duhovna pitanja, broj 9.,2011.godina, str.155-170.

³ Nove prakse u istrazi i sudskom gonjenju digitalnog nasilja, Vijeće Evrope, Sarajevo, 2024.godina, str.8.

⁴ Presuda *Buturuga protiv Rumunije*, br.56857/15 od 11.02.2020.godine.

Digitalno nasilje koje se dešava online, odnosno putem interneta, ima veoma opasne posljedice po ličnost i zdravlje ličnosti, te je veoma opasno i doživljava se podjednako stvarno kao i nasilje koje se dešava uživo lično. Kao ključne specifičnosti elektroničkog u odnosu na „tradicionalne” (offline) oblike nasilja ističu se anonimnost počinitelja, izuzetno brzo širenje informacija i neograničena publika, nemogućnost brisanja (trajnog uklanjanja) podijeljenog sadržaja, nepostojanje „sigurnog mjesta”, sveprisutnost elektroničkog nasilja, drugačija uloga promatrača, smanjena odgovornost za počinjeno neprihvatljivo ponašanje, te mogućnost višestrukog dijeljenja istog sadržaja⁵. Vršnjačko nasilje na internetu podrazumijeva slanje poruka putem interneta ili mobilnog telefona kako bi se povrijedilo ili uznemirilo neko dijete. Nasilje se manifestuje putem tekstualnih ili videoporuka, fotografija ili poziva kojima se šire nasilni i uvredljivi komentari o vršnjaku. Društvene mreže koriste se kao sredstvo za širenje nasilja, jer omogućavaju da u kratkom vremenu veliki broj ljudi komentariše, vrijeđa ili vidi fotografiju ili komentar. Prema neslužbenim podacima, danas u Bosni i Hercegovini najčešće susrećemo vrijeđanje vršnjaka putem Facebooka, koje se ogleda u maltretiranju koje čine stariji učenici i uglavnom se odnosi na simbole navijačkih skupina i slične tzv. fun teme⁶.

Posljednih decenija korisnici društvenih mreža i foruma su navikli da se život u virtualnosti skoro ne presjeca sa realnošću: na Mreži su sasvim druga pravila ponašanja (ili odsustvo uobičajenih pravila), drugi „prijatelji“, tamo se može psovati, maltretirati, ismijevati, napadati, vrijeđati, mogu se slati razne fotografije, može se obitavati u destruktivnim grupama i uopšte može se sebi dozvoliti mnogo toga što nikada ne bi učinili pri ličnom kontaktu. Činilo se da Mrežu od realnog života odvaja poprilično jaka barijera anonimnosti i neodgovornosti⁷. Danas to već više nije tako: barijera virtualnosti se brzo ruši. Zahvaljujući postojećim tehnologijama prepoznavanja lica, pretraživanja ljudi na društvenim mrežama, vješt čovjek je u stanju sa saznati ko je tačno napisao neprijatan komentar, uzviknuo uvredu ili pozajmio pare, ko se tačno fotografisao zagrljen sa „tuđom“ djevojkom, da oshvati gdje on ustvari studira ili stanuje, kuda ide, ko su mu realni prijatelji itd. Čak i ako pišete pod „nikom“ i naizgled ste zaštićeni anonimnošću, pažljivo proučavanje fotografija, leksike, ličnih detalja, povezanih akonta itd., u roku od bukvalno nekoliko sati omogućava da se saznaju pravo ime, adresa i drugi lični podaci⁸.

⁵ S. Mandić, Elektroničko nasilje među mladima – pregled suvremenih spoznaja i mogućnosti za kreiranje intervencije, Zbornik radova Ne nasilju – kroz sistem društvenih vrijednosti i kulturu, Centar modernih znanja, Banja Luka, 2024.godina, str. 19-30.

⁶ Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2013.godina, str.32.

⁷ I.Ašmanov, N.Kasperska, Digitalna higijena, Beograd, 2023.godina, str.413.

⁸ *Ibidem*

2. POJAM I OBLICI DIGITALNOG NASILJA NAD MLADIMA

Digitalno nasilje je postalo veoma rasprostranjeno u posljednjih 10 godina, posebno među mlađim generacijama. Na osnovu dostupnih podataka, evidentno je da je veliki broj mladih u toku svog obrazovanja bio izložen nekom vidu digitalnog nasilja u ulozi žrtve, posmatrača ili izvršioca. Takođe, nerijetko se dešava da odrasle odobe vrše nasilje nad djecom i mladima, na način da ih zlostavljaju ili proganjaju uz pomoć interneta, i to najčešće na način da se lažno predstavljaju na mrežama putem lažnih profila i tako uđu u komunikaciju sa djecom i mladima a u cilju seksualne zloupotrebe ili dječije pornografije. Važno je napomenuti da su ovi ovakvi oblici digitalnog nasilje krivično djelo i da su zakonom kažnjivi.

Kada je u pitanju sam pojam digitalnog nasilja, postoji nekoliko različitih termina koji se koriste kako bi se označila ova vrsta nasilja, ali i više različitih definicija. Termini koji su u upotrebi su: digitalno nasilje, online nasilje, cyberbullying, sajber nasilje, nasilje potpomognuto korištenjem digitalnih tehnologija, elektronsko nasilje, internet nasilje i dr. Kao i većina pojmova koji pripadaju sferi informaciono-komunikacionih tehnologija, digitalno nasilje je relativno nov fenomen koji posljednjih decenija postaje tema ozbiljnih naučnih rasprava. Postoji niz definicija digitalnog nasilja, a neke su opštije i uključuju sve oblike uznemiravanja korišćenjem digitalnih tehnologija, dok su druge fokusirane na specifične oblike digitalnog nasilja⁹.

Pod digitalnim nasiljem se podrazumjeva korištenje digitalnih tehnologija sa ciljem da se jednoj ili grupi osoba prema kojima je usmjereno nanese osjećaj povređenosti, poniženja, uznemirenja, mržnje ili nanese neka druga vrsta štete. Ono može da se ispoljava na više različitih načina, a moguće ga je vršiti direktno ili indirektno putem posrednika. Oblici digitalnog nasilja koji su najrasprostranjeniji su: pretnje, uznemiravanje, ucjenjivanje, uhođenje, zloupotreba ličnih podataka i fotografija, sajberbuling, pravljenje i korištenje lažnih profila, seksualno zlostavljanje putem interneta, dječija pornografija, govor mržnje, različite prevare putem interneta i sl. Svi navedeni oblici digitalnog nasilja mogu se vršiti na različite načine i to: postavljanjem uznemirujućih, uvredljivih ili pretećih poruka, fotografija ili video snimaka na tuđe profile ili slanjem tih materijala SMS-om, instant porukama, imejlovima, stavljanjem na čet; snimanjem i distribucijom slika, poruka i materijala seksualnog sadržaja; uznemiravanjem i uhođenjem telefonskim pozivima i porukama; lažnim predstavljanjem, korištenjem tuđeg identiteta, kreiranjem lažnih profila na društvenim mrežama; nedozvoljenim saopšavanjem tuđih privatnih informacija, objavljivanjem neistina u vidu optužbi ili glasila o drugoj osobi na profilima društvenih mreža, blogovima, četovima i sl; promjenom ili krađom lozinki; slanjem virusa; ismijavanjem na internet forumima, neprimjerenim komentarisanjem tuđih slika ili komentara; ignorisanjem ili isključivanjem osoba iz grupa na socijanim mrežama; podsticanjem mržnje po bilo kojem osnovu¹⁰ i sl. U stručnoj javnosti se

⁹ R.Stojanović, N.Macanović, *Nasilje putem interneta – cyberbullying*, Banja Luka, 2022.godina, str.22

¹⁰ <https://cuvamte.gov.rs/sr/sta-je-nasilje/digitalno-nasilje/>

kao oblici digitalnog nasilja sve više izučavaju: sajberbuling (eng.cyberbullying), gruming (eng.grooming), seksting (eng. sexting) i sekstoršn (eng. sextortion).

Internet nasilje se može definisati kao korištenje interneta s ciljem nanošenja štete, boli ili zastrašivanja druge osobe¹¹. Najčešći pojavnici oblici su slanje poruka pretećeg ili drugog neugodnog sadržaja, slanje ili prosljeđivanje fotografija ili video materijala prema jednom ili više lica a bez pristanka lica koje se nalazi na naznačenim sadržajima, kao i objavljivanje poluistinitih ili potpuno neistinitih informacija u javnost putem društvenih mreža ili platformi za internet komunikaciju. Jedan od termina koji je u širokoj upotrebi je sajberbuling (eng.cyberbullying) a može definisati kao aktivnost korištenja interneta da se naudi ili uplaši druga osoba, posebno slanjem neprijatnih poruka¹². Nasilje nad djecom putem savremenih tehnologija, u svijetu poznato kao cyberbullying, opši je pojam za svaku komunikacijsku aktivnost tzv. cyber tehnologijom koja se može smatrati štetnom i za pojedinca i za opše dobro. Tim su oblikom nasilja, vrlo često među djecom i vršnjacima, obuhvaćene situacije u kojima je dijete ili adolescent izloženo napadu drugoga djeteta, adolescenta ili skupine djece putem interneta ili mobilnog telefona. Ovo nasilje danas ima široku lepezu načina počinjenja (modus operandi). Najčešće se odvija u chat sobama, na forumima i blogovima¹³.

Sve češće se u stručnoj literaturi koristi i termin seksualni gruming (eng.grooming) pod kojim se podrazumjevaju radnje ili ponašanja koja se koriste za uspostavljanje emocionalne veze sa ranjivom osobom, uglavnom maloljetnom osobom mlađom od godina za pristanak na intimni odnos, najčešće putem sredstava internet komunikacije gdje se kao žrtve biraju djeca koja mogu imati probleme sa mentalnim zdravljem, uključujući anksioznost, depresiju, posttraumatski stres ili samoubilačke misli¹⁴. To dalje znači da se pod grumingom u praksi podrazumjevaju postupci kojima se služe seksualni predatori na internetu kako bi uspostavili kontakt ili komunikaciju sa djecom s ciljem uspostavljanja fizičkog kontakta sa njima. Prema svemu navedenom, seksualni gruming se može definisati kao pojam koji opisuje uspostavljanje odnosa povjerenja i emocionalne povezanosti između djeteta i (najčešće) odrasle osobe, s tim da nije riječ o zdravom i normalnom odnosu, već o odnosu koji se gradi isključivo nekim vidom komunikacije putem internet tehnologija s ciljem vrbovanja i iskorištavanja maloljetnika u seksualne svrhe¹⁵.

Još jednim oblikom digitalnog nasilja može se smatrati i seksting (eng. sexting), odnosno slanje i primanje i prosljeđivanje poruka, fotografija ili video zapisa sa eksplicitnim seksualnim sadržajima na društvenim mrežama ili intrenetu¹⁶. Ova ponašanja spadaju u sferu digitalnog nasilja u slučajevima kada se prethodno navedeno dešava bez odobrenja ili znanja osobe koja se nalazi na fotografijama ili

¹¹ <https://www.unicef.org/bih>

¹² <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cyberbullying>

¹³ Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2013.godina, str.22.

¹⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Sexual_grooming

¹⁵ Vidi više: <https://geek.hr/znanost>

¹⁶ <https://cuvamte.gov.rs/sr/sta-je-nasilje/digitalno-nasilje>

video zapisima, a mogu imati dalekosežne posljedice posebno kada su u pitanju maloljetna lica. Prema navodima ekspertnog tima koji je izradio Akcioni plan za poboljšanje sistema za zaštitu od dječije pornografije i drugih oblika seksualnog iskorištavanja i zloupotrebe djece putem informacionih i komunikacionih tehnologija u Bosni i Hercegovini (2010-2012) termin 'sexting' označava slanje seksualno eksplicitnih fotografija ili poruka seksualnog sadržaja drugoj osobi elektronskim putem (najčešće putem SMS-a, MMS-a, elektronske pošte, društvenih mreža). Najveća opasnost i rizici sextinga su u tome što poruke takvog sadržaja obično šalju tinejdžeri jedni drugima, ne uviđajući posljedice ovakvih djela¹⁷

Osim sajberbulinga, gruminga i sekstinga, u kontekstu pojavnih oblika internet nasilja neophodno je pojasniti i pojam sekstoršn (eng. sextortion). Sextortion je oblik seksualnog iskorištavanja koji se primjenjuje kao oblik nefizičke prisile da se prvenstveno iznudi seksualna usluga od žrtve. Sextortion se odnosi na široku kategoriju seksualnog iskorištavanja u kojem je zloupotreba moći sredstvo prisile, kao i kategoriju seksualnog iskorištavanja u kojem se prijeti oslobađanjem seksualnih slika ili informacija koje kao takve postaju način prisile¹⁸. Najčešći oblik ove vrste iskorištavanja je ucjena i prijetnja privatnim fotografijama i/ili informacijama. Najčešći izvor tih sredstava ucjene su društveni mediji i dijeljenje privatnih informacija i fotografija u online dopisivanjima. Sextortion kao krivično djelo nije izričito inkriminisano u nekim zakonodavstvima ili u nekom od relevantnih regionalnih ili međunarodnih pravnih instrumenata koji se odnose na seksualnu eksploataciju djece. Međutim, Lanzarote konvencija inkriminiše čin izazivanja i prisiljavanje djece da se uključe u pornografske predstave (čl. 21). Ista konvencija tretira i čin traženja djece za proizvodnju dječije pornografije (čl. 23)¹⁹

3. NORMATIVNO-PRAVNI OKVIR

Digitalno nasilje ili nasilje na internetu predstavlja jedan specifičan oblik nasilja koji se vrši posredstvom interneta ili zloupotrebom tehnologija, a ponekad je elemenat u produžetku već prepoznatih oblika nasilja, najčešće nad maloljetnicima i ženama. Kao takav, predstavlja oblik nasilja koje nesrazmjerno pogađa maloljetnike i žene i ima veoma opasne posljedice po ličnost i zdravlje ličnosti. Kao što je već prethodno napisano, digitalno nasilje koje se dešava onlajn, odnosno putem interneta je veoma opasno i doživljava se podjednako stvarno kao i nasilje koje se dešava uživo, odnosno lično. Upravo zato predstavlja kršenje osnovnih ljudskih prava, dok neki teži oblici predstavljaju i krivično djelo.

Postoji nekoliko vodećih principa, koje su postavili evropski stručnjaci u ovoj oblasti, čijim provođenjem bi se omogućilo da sve žrtve svih digitalnog nasilja budu saslušane, shvaćene ozbiljno i da dobiju podršku u borbi za pristup pravdi, a to su:

¹⁷ Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u digitalnom okruženju u BiH, UNICEF, Sarajevo, 2017.godina, str. 38

¹⁸ Navedeno prema: <https://www.missingkids.org/theissues/sextortion>

¹⁹ Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u digitalnom okruženju u BiH, UNICEF, Sarajevo, 2017.godina, str. 41-42.

- Nasilje na internetu posredstvom tehnologija predstavlja diskriminaciju i kršenje ljudskih prava;
- Ista ljudska prava koja se štite izvan interneta moraju se zaštititi i na internetu;
- Tamo gdje postoji nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu posredstvom tehnologija, posebno se mora uzeti u obzir nejednaka dinamika moći koja negativno utiče na njih;
- Žrtve imaju pravo na pristup pravdi. Prepreke pristupu pravdi moraju se ukloniti ili ublažiti ako ih nije moguće ukloniti;
- Zakoni koji obuhvataju oblike nasilja na internetu posredstvom tehnologija moraju sankcionisati ovu vrstu nasilja kao radnje koje narušavaju fizički, seksualni i/ili psihički identitet žrtve²⁰.

Zaštita djece i maloljetnika od nasilja uopšte, uključujući i digitalno nasilje kao oblik nasilja koji se dešava na internetu, sadržana je u brojnim odredbama veoma važnih međunarodnih dokumenata i konvencija. Osnovna ljudska prava su zagarantovana svakom čovjeku na planeti na osnovu njegovog rođenja i kao takva mu ne mogu biti ograničena niti oduzeta. Upravo o tome svjedoče i odredbe Univezalne deklaracije o ljudskim pravima²¹ gdje se navodi da se sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima, da svako ima pravo na život, slobodu i bezbjednost ličnosti, kao i da niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju²². Ukoliko se uzme u obzir da se digitalno nasilje ispoljava na više različitih načina sa ciljem da se jednoj ili grupi osoba prema kojima je usmjereno nanese osjećaj povređenosti, poniženja, uznemirenja, mržnje ili nanese neka druga vrsta štete, onda ovaj oblik nasilja kao i svaki drugi predstavlja diskriminaciju i grubo kršenje ljudskih prava. Problem nasilja putem interneta je posebno izražen među mlađim populacijama školskog uzrasta. Problem nasilja nad i među učenicima prepoznat je kao društveni problem koji može narušiti temeljna ljudska prava i često je prvi korak u razvijanju težih i viših oblika nasilja, a dobro nam je poznato da etička i pravna pitanja zauzimaju visoka mjesta dnevnog reda UN-a, Vijeća Evrope, EU-a i drugih međunarodnih organizacija²³. Djeca i maloljetnici moraju da uživaju adekvatnu zaštitu od svih oblika nasilja, posebno u onim situacijama kada im vrijeba opasnost da budu zlostavljana i iskorištavana, uključujući i ovakve aktivnosti putem interneta ili društvenih mreža.

Osim Univezalne deklaracije o ljudskim pravima, na međunarodnom nivou postoje brojni dokumenti i konvencije koji sadrže normativno-pravne odredbe kojima se reguliše i sankcioniše nasilje pružajući istovremeno žrtvama nasilja

²⁰ Nove prakse u istrazi i sudskom gonjenju digitalnog nasilja, Vijeće Evrope, Sarajevo, 2024.godina, str.22.

²¹ <https://www.ohchr.org/sites>

²² Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, član 1,3 i 5.

²³ R.Stojanović, N.Macanović, op.cit., str.36

određeni stepen zaštite i pomoći. Djeca su takođe zaštićena navedenim međunarodnim dokumentima, ali tokom prošlog vijeka su uspostavljeni međunarodni standardi o pravima djeteta, čime je postignuta potpuna i specifična zaštita dječijih prava, ali i zaštita djece od svih oblika nasilja. U tom kontekstu se treba prisjetiti da je davne 1924. godine usvojen prvi međunarodni dokument o univerzalnim dječijim pravima pod nazivom Ženevska deklaracija o pravima djeteta²⁴ ali i 1989. godine kada je Generalna skupština UN usvojila Deklaraciju o pravima djeteta²⁵ gdje se u članu 19. države potpisnice obavezuju da će preduzeti sve odgovarajuće zakonske, upravne, društvene i obrazovne mjere da bi se dijete zaštitilo od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povrede ili zlostavljanja, zanemarivanja ili nemarnog postupka, zloupotrebe ili eksploatacije, uključujući i seksualno zlostavljanje, dok je na brizi roditelja, zakonskih staratelja ili bilo koje druge osobe koja se brine o djetetu²⁶. Osim navedenih potrebno je spomenuti da je u Evropi na snazi nekoliko veoma bitnih konvencija koje su svojim odredbama, direktno ili indirektno, značajne sa aspekta zaštite djece i mladih od internet nasilja, kao što su: Konvencija o visokotehnoškom kriminalitetu (Budimpeštanska konvencija), Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (Lanzarote konvencija), Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istambulska konvencija) i još nekoliko pravnih akata Vijeća Evrope o seksualnom iskorištavanju djeteta. Elektronskom nasilju, kao i drugim oblicima nasilja, suprotstavljene su odredbe međunarodnih dokumenata i nekih drugih dokumenata koje je usvojila Bosna i Hercegovina. Ovim se djeca štite od raznih oblika nasilja, bilo na direktna ili indirektna način²⁷.

Kao i svaki drugi oblik nasilja, digitalno nasilje predstavlja kršenje osnovnih ljudskih prava i kao takvo neprihvatljivo ponašanje je definisano i sankcionisano putem različitih krivičnopравnih normi u zavisnosti od stepena društvene opasnosti. Iako se digitalno nasilje može smatrati relativno novim krivičnopравnim fenomenom, zakonska regulativa poznaje i definiše određene oblike krivičnih djela koji mogu biti izvršeni putem interneta ili kompjuterskih mreža, dok su u procesnom dijelu tokom istraživanja i dokazivanja ove vrste krivičnih djela u praksi uočeni veliki nedostaci. Tendencija zakonodavaca u većini današnjih država je da se, kroz zakonske propise, imperativ stavi na inkriminaciju svih radnji kojima se vrši zloupotreba ili zlostavljanje djece. Internet nasilje nad mladima se može uslovno posmatrati sa dva aspekta, u prvom dijelu kao radnje nasilja koje putem interneta čine mladi jedni prema drugima i u drugom dijelu radnje nasilje koje čine odrasli prema djeci i maloljetnicima gdje je najopasnije seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece putem interneta.

Ukoliko se analizira normativno-pravni okvir Republike Srpske iz oblasti zaštite dječijih prava, stavljaajući akcenat na zaštitu djece i maloljetnika od različitih oblika iskorištavanja i zloupotrebe putem interneta i kompjuterskih mreža,

²⁴ <https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta>

²⁵ https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obudsmen_doc2013031807224360cro.pdf

²⁶ Deklaraciju o pravima djeteta, član 19.

²⁷ R.Stojanović, N.Macanović, op.cit., str.37

neophodno je navesti da Ustav Republike Srpske²⁸ u članu 44. garantuje da dijete uživa posebnu zaštitu i da roditelji imaju pravo i dužnost da se staraju o podizanju i odgoju svoje djece. Maloljetnici o kojima se roditelji ne staraju, kao i osobe koje nisu u mogućnosti da se same staraju o sebi i zaštiti svojih prava i interesa, imaju posebnu zaštitu. S obzirom na činjenicu da digitalno nasilje uopšte predstavlja globalnu kriminalnu aktivnost, posebno uzimajući u obzir težinu i ozbiljnost posljedica koje pogađaju žrtvu, Krivičnim zakonikom Republike Srpske²⁹ je propisano nekoliko krivičnih djela gdje se kao kvalifikovan oblik posebno sankcionišu radnje djela učinjene putem internet ili kompjuterskih mreža.

U glavi XIII Krivična djela protiv slobode i prava građana, u članu 156. propisano je krivično djelo Neovlašteno fotografisanje gdje se u stavu 1. u kontestu digitalnog nasilja inkriminišu sledeće radnje: *“Ko neovlašteno sačini fotografski, filmski ili drugi snimak nekog lica ili njegovih prostorija bez njegove saglasnosti, povređujući time posebno njegovu privatnost, ili ko takav snimak preda ili pokazuje trećem licu ili mu na neki drugi način omogućiti da se s njim upozna, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine”*. Dakle, navedeno djelo se sastoji u neovlaštenom sačinjavanju fotografskog, filmskog ili drugog snimka drugog lica ili njegovih prostorija bez njegove saglasnosti čime se povređuje njegova privatnost ili u predaji, pokazivanju ili omogućivanju drugome da se upozna sa takvim snimkom³⁰. Dalje u istoj glavi, članom 156a. takođe je propisano sledeće: *“Ko objavi ili prikaže spis, portret, fotografiju, video-zapis, film ili fonogram ličnog karaktera, bez pristanka lica koje je spis sastavilo ili na koga se spis odnosi, odnosno bez pristanka lica koje je prikazano na portretu, fotografiji, video-zapisu ili filmu ili čiji je glas snimljen na fonogramu ili bez pristanka drugog lica čiji se pristanak po zakonu traži, a takvo objavljivanje ili prikazivanje je imalo ili moglo da ima štetne posledice po lični život tog lica, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do dvije godine”*. U kontekstu navedenih krivičnih djela, digitalno nasilje se može prepoznati izvršenjem opisanih radnji putem mobilnih telefona ili nekih drugih smart uređaja koji u današnje vrijeme predstavljaju tehnički najčešći način sačinjavanja i objavljivanja fotografija ili video zapisa.

U glavi XIV Krivična djela protiv polnog integriteta članom 170. propisano je krivično djelo Polno uznemiravanje gdje je u stavu 3. naveden kvalifikovani oblik ovog krivičnog djela tako što se inkriminišu radnje polnog uznemiravanja učinjene putem internet na sledeći način: *“Ako je polno uznemiravanje učinjeno korištenjem kompjuterske mreže ili nekog drugog vida komunikacije, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do tri godine”*. S obzirom da ove vrsta krivičnih djela mogu da budu učinjena samo sa umišljajem, za razliku od osnovnog oblika krivičnog

²⁸ Službeni glasnik RS, br: 21/1992, 28/1994, 8/1996, 13/1996, 15/1996, 16/1996, 21/1996, 21/2002, 26/2002, 31/2002, 69/2002, 31/2003, 98/2003, 115/2005, 117/2005, 48/2011, 73/2019.

²⁹ Službeni glasnik RS, br: 64/2017, 104/2018, 15/2021, 89/2021, 73/202, 9/2024, 105/2024, 19/2025, 14/2025

³⁰ Vidi više: D.Jovašević, Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije sa sudskom praksom, Beograd, 2003.godina, str.124-125

djela gdje je u stavu 1. zapriječena novčana kazna odnosno kazna zatvora do 6 mjeseci, zakonodavac je prepoznao težinu i opasnost radnji učinjenih putem internet prema žrtvi, te za kvalifikovani oblik propisao znatno oštriju kaznu isključivši mogućnost novčanog kažnjavanja.

Dalje, članom 170a. propisano je krivično djelo Zloupotreba fotografije i video zapisa polno eksplicitnog sadržaja gdje se navodi da će kaznom zatvora do 2 godine kazniti svako *“ko zloupotrijebi odnos povjerenja i bez pristanka drugog lica učini dostupnim trećem licu fotografiju ili snimak polno eksplicitnog sadržaja koja je sačinjena uz pristanak tog lica za ličnu upotrebu i time povrijedi privatnost tog lica”* kao i svako lice koje *“izradi novu ili preinači postojeću fotografiju ili snimak polno eksplicitnog sadržaja drugog lica i taj snimak upotrijebi kao pravi i time povrijedi privatnost drugog lica”*. U stavu 3. člana 170a. propisuje kvalifikovani oblik ovog krivičnog djela učinjenog putem internet na sledeći način: *“Ako je krivično djelo iz st. 1. i 2. ovog člana učinjeno putem kompjuterskog sistema ili kompjuterske mreže ili na drugi način kojim je omogućeno da fotografija ili snimak postanu dostupni većem broju lica, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od jedne do tri godine”*. Na osnovu prethodno navedenog, jasno je da je i u slučaju krivičnog djela Zloupotreba fotografije i video zapisa polno eksplicitnog sadržaja zapriječena teža kazna ukoliko su radnje učinjene putem interneta, odnosno putem kompjuterskog sistema ili mreže.

Objekat zaštite ovih krivičnih djela jeste polni integritet čovjeka, a napadom na polnu slobodu putem izvršenja povređuju se ili ugrožavaju polni moral i polna čast koji čine bitnu komponentu ljudskog dostojanstva³¹. Zakonodavac je digitalno nasilje u ovoj sferi integriteta čovjeka prepoznao kao kvalifikovane oblike ovih krivičnih djela, te za sve radnje koje imaju elemente krivičnog djela a učinjene su putem interneta, odnosno kompjuterskih mreža predvidio strožije kazne.

U glavi XVI Krivična djela protiv braka i porodice članom 189. je propisano krivično djelo Povreda privatnosti djeteta na način da će se novčanom kaznom ili kaznom do 1 godine zatvora kazniti svako lice koje *“iznese ili pronese nešto iz ličnog ili porodičnog života djeteta ili suprotno propisima objavi djetetovu fotografiju ili otkrije identitet djeteta i time kod djeteta stvori stanje uznemirenosti ili ga izloži poruzi vršnjaka ili drugih lica ili na neki drugi način ugrozi sigurnost djeteta”*.

U stavu 2. istog člana zakonodavac je ponovo kao kvalifikovani oblik prepoznao izvršenje radnji u kontekstu digitalnog nasilja propisujući da ukoliko se navedeno djelo izvrši *“putem sredstava masovne komunikacije, kompjuterskog sistema ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način, zbog čega je ono postalo pristupačno većem broju lica, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do dvije godine”*. I u slučaju ovog krivičnog djela, teža kazna je zapriječena za krivičnopravne radnje povrede privatnosti djeteta koje budu učinjene putem interneta, odnosno korištenjem kompjuterskih mreža ili sistema.

U glavi XVIIa Krivična djela protiv časti i ugleda članom 208a. je propisano krivično djelo Kleveta gdje je zakonodavac predvio da će se novčanom kaznom u iznosu od 1.000 KM do 3.000 KM kazniti lice za koje se dokaže da *“o drugom licu*

³¹ Nevedeno prema: D.Jovašević, L.J.Mitrović, V.Ikanović, Krivično pravo Republike Srpske – posebni dio, Banja Luka, 2017.godina, str.71.

iznosi ili pronosi nešto neistinito, znajući da je riječ o neistini, identifikujući to lice trećim licima na jasan način, i na taj način pričinu štetu ugledu i časti tog lica". U stavu 2. kao kvalifikovan oblik ovog djela se navode radnje učinjene *"putem štampe, radija, televizije, kompjuterske mreže ili drugih vidova komunikacije, na javnom skupu ili na drugi način, zbog čega je ono postalo dostupno većem broju lica"*, pa je samim tim oštija i zaprijećena novčana kazna i to od 2.000 KM do 5.000 KM.

Dalje, članom 208b. propisano je krivično djelo Iznošenje ličnih i porodičnih prilika, gdje je takođe zakonodavac kao kvalifikovani oblik ovog djela propisao radnje učinjene putem interneta i zaprijetio oštrijim kažnjavanjem. Novčanom kaznom u iznosu od 1.000 KM do 3.000 KM kazniče se svako ko *"iznosi ili pronosi štogod iz ličnog ili porodičnog života nekog lica što može škoditi njegovoj časti ili ugledu, a što nije, niti može predstavljati činjenice koje su od opravdanog interesa"*. Kao u slučaju prethodno navedenog krivičnog djela, teža novčana kazna, i to u iznosu od 2.000 KM do 5.000 KM aprijećena je u slučaju izvršenja prethodno opisanih radnji *"putem štampe, radija, televizije, kompjuterske mreže ili drugih vidova komunikacije, na javnom skupu ili na drugi način"*.

Kao što je već prethodno navedeno digitalno nasilje, odnosno internet nasilje nad mladima se može uslovno posmatrati sa dva aspekta, u prvom dijelu kao radnje nasilja koje putem interneta čine mladi jedni prema drugima i u drugom dijelu radnje nasilje koje čine odrasli prema djeci i maloljetnicima. Prethodno navedena krivična djela su propisana Krivičnim zakonikom, ali u kontekstu same teme referata, treba napomenuti da djeca do 14 godina starosti nisu krivično odgovorna, što nije slučaj sa mladjim i starijim maloljetnicima kojima se mogu izreći određene vrste vaspitnih mjera pa čak i kazna maloljetničkog zatvora. To dalje znači da maloljetnici stariji od 14 godina mogu krivično odgovarati za radnje koje imaju elemente navedenih krivičnih djela koja predstavljaju određenu vrstu digitalnog nasilja, s tim da će za razliku od punoljetnih lica, njihovo procesuiranje biti u skladu sa Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske.

Najopasniji oblik digitalnog nasilje nad mladima predstavlja seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece i maloljetnika putem interneta. Djeca su posebno zaštićena u pogledu polne slobode, kao i u pogledu polnog iskorištavanja od punoljetnih lica, tako da je kažnjiva svaka (pa i dobrovoljna) obljudba ili sa njom izjednačena polna radnja sa djetetom (licem koje je mlađe od 15 godina)³². Direktiva 2011/93/EU Evropskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije osigurava da države članice primjenjuju iste pravne standarde u pogledu sprečavanja krivičnih djela seksualnog zlostavljanja djece. Njenim donošenjem utvrđen je krivičnopravni okvir za kriminalizaciju seksualnog zlostavljanja djece putem informaciono-komunikacionih tehnologija na evropskom nivou. U direktivi se jasno navodi da je dječja pornografija, koja se sastoji od slika seksualnog zlostavljanja djece i od drugih posebno teških oblika seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece u porastu i širi se upotrebom novih tehnologija i interneta. Ističe se da bi teški oblici seksualnog

³² Vidi vise: I.Marković, Krivičnopravna zaštita polnog integriteta djece i maloljetnika, Pravna riječ, Banja Luka, broj 23/2010, 2010.godina, str 29-41.

zlostavljanja i iskorištavanja djece trebali biti sankcionisani efikasnim, odvrćajućim i proporcionalnim sankcijama, a države članice obavezane su da u nacionalnom zakonodavstvu predvide kazne kojima poštuju odredbe zakonodavstva Unije o suzbijanju seksualnog zlostavljanja, seksualnog iskorištavanja djece i dječije pornografije³³.

Krivični zakonik Republike Srpske koji je stupio na snagu 2017.godine, usklađen je sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti, gdje posebno treba naglasiti usklađenost sa Konvencijom o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (Lanzarote konvencija). Tako u glavi XV Krivična djela protiv seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta članom 175. propisano krivično djelo Iskorištavanje djece za pornografiju, te se u stavu 2. ovog člana navodi da „*ko neovlašteno snimi, proizvede, nudi, čini dostupnim, distribuirati, širi, uvozi, izvozi, pribavlja za sebe ili za drugoga, prodaje, daje, prikazuje ili posjeduje dječiju pornografiju ili joj svjesno pristupa putem računarske mreže, kazniće se kaznom zatvora od jedne do osam godina*”.

Dalje, u zakonskom opisu krivičnog djela Iskorištavanje djece za pornografske predstave u članu 176. se propisuje da „*ko navodi dijete na učestvovanje u pornografskim predstavama, kazniće se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina*”, dok će se istom kaznom kazniti i svako onaj ko „*gleda pornografsku predstavu uživo ili putem komunikacijskih sredstava ako je znao ili je trebalo i moglo da zna da u njoj učestvuje dijete*”. Iz navedenog se jasno može utvrditi da su navedenim izmjenama pooštrene i krivične sankcije za ovo krivično djelo, kao npr. uvođenjem kvalifikovanog oblika djela, ako je učinjeno prema osobi mlađoj od 18 godina, te ako je izvršeno putem sredstava javnog informisanja ili interneta. U smislu ove odredbe pod dječijom pornografijom se podrazumijeva pornografski materijal koji vizuelno prikazuje dijete ili maloljetnu osobu koja je učesnik evidentnog seksualnog ponašanja, i realistične slike koje prikazuju dijete ili maloljetnu osobu koja učestvuje u evidentnom seksualnom ponašanju³⁴.

U vezi sa prethodno navedenim, treba navesti da su glavi XV Krivičnog zakonika Republike Srpske propisana još dva krivična djela i to krivično djelo Upoznavanje djece sa poronografijom u članu 177. i krivično djelo Iskorištavanje kompjuterske mreže ili komunikacije drugim tehničkim sredstvima za izvršenje krivičnih djela seksualnog zlostavljanja ili iskorištavanja djeteta iz člana 178. Ono što je karakteristika navedenih krivičnih djela jeste da su objekat zaštite djeca od svih oblika seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja od strane odraslih, odnosno njihova polna sloboda, jer se napadom na polnu slobodu putem izvršenja ovih krivičnih djela, povređuje ili ugrožava polni moral (posebno putem pornografskih krivičnih djela) i polna čast³⁵.

³³ Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u digitalnom okruženju u BiH, UNICEF, Sarajevo, 2017.godina, str. 17-18.

³⁴ Ibidem, str. 23-24.

³⁵ Nevedeno prema: D.Jovašević, L.J.Mitrović, V.Ikanović, Krivično pravo Republike Srpske – posebni dio, Banja Luka, 2017.godina, str.82.

4. ZAKLJUČAK

Digitalna dimenzija nasilja je nova granica sa kojom se najčešće susreću mladi i žene u modernom dobu i ono je postalo veoma rasprostranjeno u posljednjih 10 godina, posebno među mlađim generacijama. Takođe, nerijetko se dešava da odrasle odobe vrše nasilje nad djecom i mladima, na način da ih zlostavljaju ili proganjaju uz pomoć interneta, i to najčešće na način da se lažno predstavljaju na mrežama putem lažnih profila i tako uđu u komunikaciju sa djecom i mladima a sve u cilju seksualne zloupotrebe ili dječije pornografije. Pod digitalnim nasiljem se podrazumjeva korištenje digitalnih tehnologija sa ciljem da se jednoj ili grupi osoba prema kojima je usmjereno nanese osjećaj povrednosti, poniženja, uznemirenja, mržnje ili nanese neka druga vrsta štete. Ono može da se ispoljava na više različitih načina, a moguće ga je vršiti direktno ili indirektno putem posrednika. U stručnoj javnosti se kao oblici digitalnog nasilja sve više izučavaju: sajberbuling (eng.cyberbullying), gruming (eng.grooming), seksting (eng. sexting) i sekstoršn (eng. sextortion).

Digitalno nasilje koje se dešava onlajn, odnosno putem interneta, ima veoma opasne posljedice po ličnost i zdravlje ličnosti, te je veoma opasno i doživljava se podjednako stvarno kao i nasilje koje se dešava uživo lično. Kao i svaki drugi oblik nasilja, digitalno nasilje predstavlja kršenje osnovnih ljudskih prava i kao takvo neprihvatljivo ponašanje je definisano i sankcionisano putem različitih krivičnopравnih normi u zavisnosti od stepena društvene opasnosti. Zaštita djece i maloljetnika od nasilja uopšte, uključujući i digitalno nasilje kao oblik nasilja koji se dešava na internetu, sadržana je u brojnim odredbama veoma važnih međunarodnih dokumenata i konvencija. Tendencija zakonodavaca u većini današnjih država je da kroz nacionalne zakonske propise imperativ stave na inkriminaciju svih radnji kojima se vrši zloupotreba ili zlostavljanje djece. Internet nasilje nad mladima se može uslovno posmatrati sa dva aspekta, u prvom dijelu kao radnje nasilja koje putem interneta čine mladi jedni prema drugima i u drugom dijelu radnje nasilje koje čine odrasli prema djeci i maloljetnicima. Najopasniji oblik digitalnog nasilje nad mladima predstavlja seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece i maloljetnika putem interneta jer su djeca posebno zaštićena u pogledu polne slobode, tako da svaka radnja obljube ili sa njom izjednačena polna radnja sa djetetom, odnosno licem koje je mlađe od 15 godina predstavlja krivično djelo. Direktiva 2011/93/EU Evropskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije osigurava da države članice primjenjuju iste pravne standarde u pogledu sprečavanja krivičnih djela seksualnog zlostavljanja djece.

S obzirom na činjenicu da digitalno nasilje uopšte predstavlja globalnu kriminalnu aktivnost, posebno uzimajući u obzir težinu i ozbiljnost posljedica koje pogađaju žrtvu, Krivičnim zakonikom Republike Srpske je propisano nekoliko krivičnih djela čiji kvalifikovani oblici imaju elemente izvršenja putem interneta ili kompjuterskih mreža i kao takvi su strožije sankcionisani. Treba napomenuti da je Krivični zakonik Republike Srpske, koji je stupio na snagu 2017.godine, usklađen i sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti, gdje posebno treba naglasiti

usklađenost sa Konvencijom o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (Lanzarote konvencija).

Digitalna pismenost je sposobnost da se pronađu, analiziraju, stvore i prenesu u digitalnom formatu različite informacije. Ona svakako podrazumjeva skup znanja i vještina koje su neophodne svakom čovjeku u 21.vijeku u upotrebi digitalnih tehnologija (pametni telefoni, računari, laptopovim tabletima i sl) kako bi se učilo i aktivno učestvovalo u savremenom društvu. Ona je veoma bitna i prilikom procesuiranja onih krivičnih djela koja su učinjena na ovaj način.

Literatura:

Ašmanov I., Kasperska N., Digitalna higijena, Beograd, 2023.godina

Jovašević D., Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije sa sudskom praksom, Beograd, 2003.godina

Jovašević D., Mitrović LJ., Ikanović V., Krivično pravo Republike Srpske – posebni dio, Banja Luka, 2017.godina

Mandić S., Elektroničko nasilje među mladima – pregled suvremenih spoznaja i mogućnosti za kreiranje intervencije, Zbornik radova Ne nasilju – kroz sistem društvenih vrijednosti i kulturu, Centar modernih znanja, Banja Luka, 2024.godina

Marković I., Krivičnopravna zaštita polnog integriteta djece i maloljetnika, Pravna riječ, Banja Luka, broj 23/2010, 2010.godina

Ružić N., Zaštita djece na internetu, Nova prisutnost- časopis za intelektualna i duhovna pitanja, broj 9., 2011. godina

Stojanović R., Macanović N.,Nasilje putem interneta – cyberbullying, Banja Luka, 2022.godina

Nove prakse u istrazi i sudskom gonjenju digitalnog nasilja, Vijeće Evrope, Sarajevo, 2024.godina

Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u digitalnom okruženju u BiH, UNICEF, Sarajevo, 2017.godina

Smjernice za postupanje u slučaju nasilja nad djecom u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2013.godina

DIGITAL VIOLENCE AGAINST YOUTH

Dr Tamara Maric

Ministry of Justice of the Republic of Srpska; Associate Professor at the Faculty of Law, Apeiron University; t.maric@mpr.vladars.rs

Abstract: *Digital violence, online violence, cyberbullying, cyber violence, grooming, violence supported by the use of digital technologies, sexting, electronic violence, internet violence – these are all synonyms used for certain forms of violence which are created through the use of digital technologies. They can take place on social or computer networks, various internet platforms, messaging applications or gaming platforms. It happens most often with the use of mobile phones or other computer devices. This type of violence includes various forms of behaviour such as spreading falsehoods, publishing photos and other personal data and content without the consent of the person, sending threatening messages through platforms, impersonating or sending message with inappropriate content, sexual exploitation of children etc. All the listed behaviours have a common tendency to repeat themselves for a shorter or longer period of time and most often they aim to intimidate, provoke anger, harm the personal integrity or sexually harass the person who is attacked. Live violence often occurs alongside on the internet, with the fact that the differences in*

the method and quality of court evidence are very pronounced. There is a large dark figure of digital violence precisely because of digital evidence are difficult to detect and prove, but also the legal regulations that need to be supplemented in good part, especially in the procedural part with new normative solutions.

Keywords: *Digital violence, online violence, cyberbullying, violence supported by the use of digital technologies, internet violence.*